

My jsme to nevzdali

Foto: Přemysl Fialka

Výstavní projekt *My jsme to nevzdali* ukazuje formou dvanácti exteriérových výstav trnitou cestu naší země ke svobodě v průběhu dvacátého století.

Dne 27. října 2009 se konala v prostorách Úřadu vlády České republiky za účasti předsedy vlády České republiky Jana Fischera, ředitele občanského sdružení Post Bellum Mikuláše Kroupy, starosty městské části Praha 1 Petra Hejmy, ředitele ÚSTR Pavla Žáčka a spisovatele Jiřího Stránského tisková konference k zahájení tohoto rozsáhlého výstavního projektu. Jednotlivé výstavy tvoří trasu Prahou od Hradčanského až na Václavské náměstí se zastaveními na Klárově,

Kampě, Palachově náměstí, piazzettě Národního divadla a Jungmannově náměstí. Součástí projektu, který zahrnuje celkem 145 velkoformátových výstavních panelů i trojrozměrné symbolické výstavní „předměty“ – vagon zvaný „dobyččák“ z 20. let 20. století užívaný k transportům vězňů do koncentračních táborů, umístěný na Hradčanském náměstí, a přesnou kopii strážní věže, tzv. špačkárný, z komunistického lágru Vojna u Příbrami, vybudovanou na Klárově –, jsou

i dvě výstavy, které připravil Ústav pro studium totalitních režimů: *Demonstrace proti komunistickému režimu v roce 1989* a *Bezpečnostní složky a listopad 1989*. Ty jsou k vidění na Václavském náměstí. Samotné zahájení výstavního cyklu proběhlo dne 29. října 2009 na Hradčanském náměstí za účasti senátora Karla Schwarzenberga, ředitele občanského sdružení Post Bellum Mikuláše Kroupy, starosty městské části Praha 1 Petra Hejmy a ředitele ÚSTR Pavla Žáčka. (red.)

Praha objektivem tajné policie / Prague Through The Lens Of Secret Police

Na svém evropském i mimoevropském turné doputovala výstava po zastávkách v Táboře, Bruselu, Washingtonu a Lucemburku do Bostonu.

Foto: ÚSTR

Výstava *Praha objektivem tajné policie*, kterou připravil ÚSTR společně s ABS a která představuje činnost Správy sledování StB, se zde koná ve spolupráci s Projektem studií studené války harvardského Davis Centra pro ruská a eurasijská studia. Dne 15. listopadu ji na Harvard Univer-

sity slavnostně zahájil Mark Kramer, ředitel programu studií studené války a člen Vědecké rady Ústavu, společně s Jiřím Ellingerem, politickým atašé Velvyslanectví České republiky ve Washingtonu, a Havilandem Smithem, který pracoval v 50. letech jako vedoucí zpravodaj-

ské sekce amerického CIA v Praze, později vedl protiteroristickou jednotku a byl výkonným náměstkem zástupce ředitele CIA.

Na výstavě, instalované v Bostonu déle než měsíc, byla prezentována i stejnojmenná knížka, kterou vydal ÚSTR. (red.)

20. století na náměstí Republiky

Dne 17. listopadu byla na náměstí Republiky zahájena za účasti prezidenta České republiky Václava Klause s chotí Livií, primátora hlavního města Prahy Pavla Béma, starosty MČ Praha 1 Petra Hejmy a ředitele ÚSTR Pavla Žáčka výstava *20. století na náměstí Republiky*, připravená Ústavem pro studium totalitních režimů.

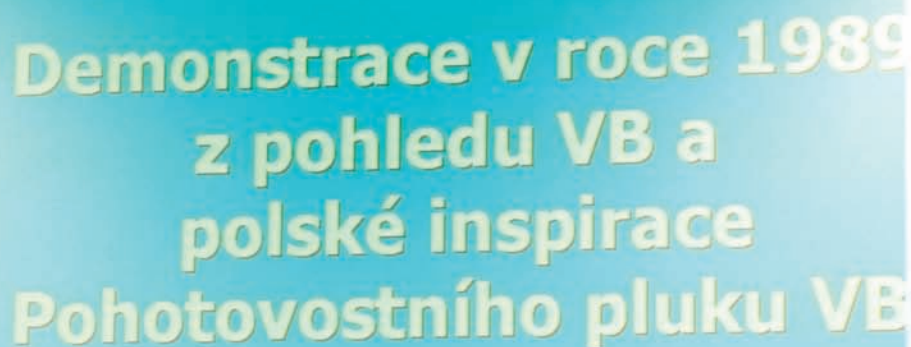
Foto: Jiří Reichl

Seminář o aktivitách bezpečnostních složek kolem listopadového zlomu

Dvoudenní seminář *Bezpečnostní složky a pád komunistického režimu* přilákal 10. a 11. listopadu do přednáškového sálu ÚSTR desítky zájemců o téma, které je i po dvaceti letech poněkud zahaleno tajemstvím. To ve více než dvaceti příspěvcích podhalili badatelé a historici z Archivu bezpečnostních složek a Ústavu pro studium totalitních režimů.

Foto: Přemysl Fialka

Demonstrace v roce 1989
z pohledu VB a
polské inspirace
Pohotovostního pluku VB

V panelu *Vedení ministerstva vnitra a Státní bezpečnosti* přiblížila Světlana Ptáčnicková celostátní poradu náčelníků StB v Maxičkách a Jan Kalous představil dění 17. listopadu 1989 z pohledu špiček Státní bezpečnosti. V panelu věnujícím se roli represivních složek zazněly informace o klubu Obroda v roce 1989 v příspěvku Vítězslava Sommra, o petici Několik vět v příspěvku Jiřího Urbana a se svodkami Veřejné bezpečnosti seznámily příspěvky Jiřího Mikulky a Josefa Vávry. Velkou pozornost vzbudila prezentace Pavla Vaňka o posledních obětech „železných opon“.

Druhý den semináře se soustředil především na tok informací ve struktuře StB: Peter Rendecký a Tomáš Keszeli podrobně popsali vnitřní informační systémy StB „Sjednocená evidence zájmových osob“ a „Evidenční evidence zájmových osob“, SEZO a EZO, o kterých se v současné době veřejně hodně diskutuje v souvislosti s aktivitou Stanislava Pence na stránkách www.svazky.cz. Anna Klápšťová a Daniel Běloušek hovořili o skartacích, respektive ničení agenturně-operativních svazků v kontrarozvědce SNB a vojenské kontrarozvědky. Pavel Žáček se věnoval činnosti hlav-

ní správy kontrarozvědky na podzim roku 1989.

V panelu *Činnost zpravodajských složek Státní bezpečnosti* promluvil Martin Slávik a Michal Miklovič o činnosti rozvědky v západní Evropě. Jerguš Sivoš přidal pohled na StB na Slovensku. Radek Fencel a Jan Michl se věnovali struktuře generálního štábu armády a vojenské kontrarozvědky.

Poutavým závěrem semináře byly příspěvky Anny Meclové, Petra Dvořáčka a Radka Schovánka o „sledovačkách“ vnitřního nepřítele a zpravodajských průnicích na zahraniční ambasády v Praze.

-kav-

Konference Dvacet let poté zaplnila Nostický palác

V důstojné atmosféře Nostického paláce probíhala ve dnech 6. a 7. října 2009 mezinárodní konference *Dvacet let poté / Twenty years after: Komunistické režimy ve střední a východní Evropě jako společné dědictví*. Ústav pro studium totalitních režimů ji ve spolupráci se zahraničními institucemi uspořádal s cílem přispět k vyrovnání se s minulostí.

Konference se zúčastnil také politolog Michael Kraus

Foto: Přemysl Fialka

Mezinárodní programový výbor konference do pěti panelů a jedné posterové sekce vybíral z více než sedmdesáti příspěvků z Evropy i ze zámoří. Příspěvky českých i zahraničních historiků, sociologů a politologů se tématu věnovaly především v komparativním pohledu „transitional justice“.

Konferenci zahájil bývalý předseda Rady Evropské unie Mirek Topolánek až plamenným projevem o aktuálním stavu svobody v Česku. *Každý z nás si pamatuje na dobu, kdy se jinak mluvilo doma a jinak v práci. Někteří dnes ve Středočeském kraji, abych uvedl příklad, v některých institucích zažívají „dépà vu“ a návrat těchto pocitů a ně-*

kdy skutečných vnějších omezení, představil Topolánek svůj pohled politika na svobodu, která se i dnes těžko získává, ale lehkou ztrácí.

Nejširší panel *Transitional Justice* se téměř celý první den konference soustředil na popis a zhodnocení různorodého vývoje v jednotlivých zemích bývalého komunistického

Panel *Životní styl a kultura každodennosti v pozdním komunismu. Přihlíží Žena za pultem.*

Foto: Přemysl Fialka

bloku: referující v konkrétních studijních sondách ukázali, nakolik se liší vyrovnávání se s bývalými režimy a přechod ke svobodnému fungování v Česku, na Slovensku, v Polsku, Německu, Bulharsku, Slovinsku a Rumunsku. Český systém lustrací (v příspěvku Pavla Žáčka či Tomáše Bezáka) byl postaven vedle polské zkušenosti s trestněprávním vyrovnáním se s komunistickými zločiny (v příspěvku bývalého místopředsedy Institutu národní paměti Witolda Kuleszy) i vedle podoby, jakou mělo vyrovnání se s minulostí v NDR: kromě bývalého generálního prokurátora Christopa Schaeffgena promluvil o vyšetřovací komisi německého parlamentu, věnující se dění v Německé demokratické republice, Bertold Unfried. Pozornost vzbudil patnáctiminutový film o odkrývání masových hrobů v Rumunsku – člen programového výboru a ředitel rumunského Institutu pro vyšetřování zločinů komunismu Marius Oprea uvedl, že počet těl v těchto hrobech se odhaduje až na deset tisíc.

V panelu *Transformace bezpečnostních sborů* referovali zahraniční historici o procesu přeměny tajných služeb v Bulharsku (Valeri Katzounov), v Maďarsku (Pál Germuska,

Magdolna Baráth) a v Rumunsku (Andrei Muraru), transformaci bývalé jugoslávské lidové armády se věnoval Srdjan Prtina.

Divácky nejdědnější a pro diskusi nejpodnědnější se ukázal panel *Životní styl a kultura každodennosti v pozdním komunismu*. Vášně rozpoutala zejména sonda americké socioložky Pauliny Bren, která se ve svém příspěvku na téma socialistické identity a postkomunistické paměti v československém televizním vysílání pozastavila nad dvojí reakcí laické a odborné veřejnosti: šlo o srovnání výrazných kritických postojů veřejnosti i historiků k opětovnému vysílání seriálu *30 případů majora Zemana* v pozdních 90. letech 20. století a nulových reakcí na vysílání normalizačních seriálů (*Rozpaky kuchaře Svatopluka*, *Žena za pultem*) v téže době.

Poněkud deprimující byla sdělení panelu *Konceptualizace historie v primárním, sekundárním a terciárním školství v (post-)totalitní době* – přednášející popsali neradostnou situaci výuky dějepisu ve školách někdejší Jugoslávie (příspěvek Nadiy Chushak a Andrey Valič) a na tuzemských školách. Václav Veber ve svém příspěvku konstatoval, že jedno ze základních témat vyrovnávání se s ko-

munismem, třetí odboj, je na školách prakticky všech stupňů v Česku téměř neviditelné (viz článek v tomto čísle PaD). Kamil Činátl zdařile charakterizoval periodizované etapy výuky dějepisu – normalizační dějepis podle něj přijal étos Poučení z krizového vývoje a vedl k *zastavení historického času*.

Závěrečný panel představil jedno z nejpalcivějších dědictví komunistických režimů – „staré“ síť v *postkomunistických podmínkách*. Rumunská historička Mihaela Dragan se ve svém příspěvku zaměřila na pokračující rodinné vazby a klientelismus, její americká kolegyně Noemi Marin poukázala na dopady Ceaușeskovo řečnického diskurzu na komunistické Rumunsko. O starých vazbách fungujících v nových strukturách v Polsku pohovořila Hella Dietz a na průnik bývalých komsomolců do politické elity postsovětské Ukrajiny se soustředila Tetiana Kostiučenko.

Konference probíhala v češtině, angličtině a němčině. Zvukový záznam příspěvků je spolu s fotografiemi ze dvou nabitých dnů k dispozici na ústavních webových stránkách <http://www.20yearsafter.eu/cs/>.

-kav-